

Edelweiss i Oppdal

Edelweiss er ikke en blomst man anser som naturlig voksende i Norge, selv om den innendørs er frembragt også i Trondheim. Men se om ikke fhv. stasjonsmester P. Aunøien i Oppdal har fått denne nydelige alpeblomsten til å vokse og trives utendørs også hos oss.

Han forteller oss at han høsten 1969 fikk tak i fro i Wien og sådde dem inne våren 1970. Samme høst plantet han ut på voksestedet. Og se: Edelweissen overvintret fint siste vinter og ser ut til å trives. Dessverre har årboken ikke farger, som på Aunøiens fotografi. Dette er bare en sort/hvitt-gjengivelse av bildet vi fikk hos ham.

For en deilig tilvekst til vår flora, om Edelweiss kunne bli mer alminnelig her! Ifølge leksika vokser den vilt bare i Alpene og i Asia.

Om kunsten ved — og gleden over å gå på gamle kart, samt om den skarpsindighet som derunder må utøves

HERBERT HELGESEN

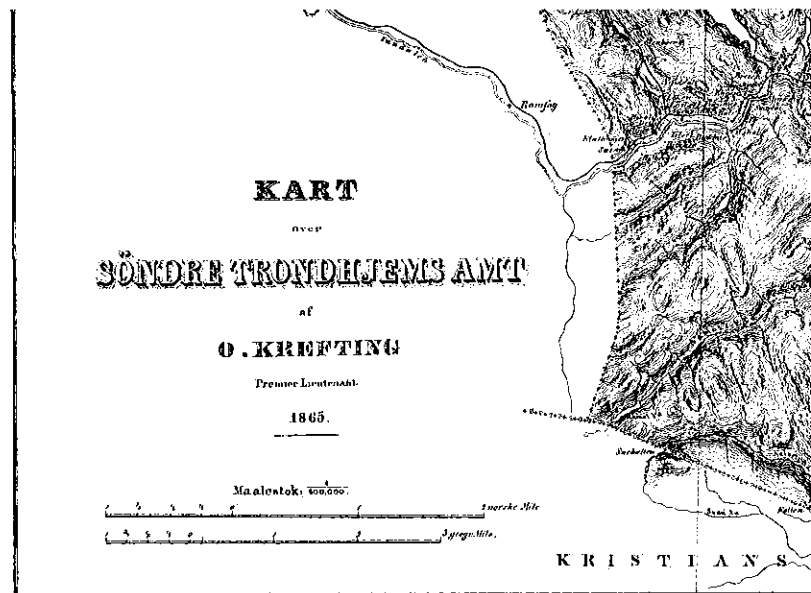
Det er så mange ting som har medvirket til menneskehetens fremgang — både hjulet og den djupe tallerkenen. Kruttet kanskje, men her er man straks på tynnere is. Nei, da er papiret noe annet, fra kalveskinnet over papyrus og til plasten. For ikke å snakke om boktrykkerkunsten, både ordet og streken. Det er særlig den sistnevnte — streken — som i en spesiell form har opptatt meg gjennom mange år. Tro om ikke kartet har sin like store betydning i slektenes liv og utvikling som noe av de foran nevnte? Kompasset kan man hoppe over, det har alltid vært sekundært så lenge man har hatt sol og stjerner. Men kartet — det har sitt eget liv! Det er selve verdenshistorien, både i det store og i det helt små, fra merkatorkartene til Melhus-kartet.

De første blir solgt på verdensmarkedet til svimlende priser, det siste blir skjelt heder og ære fra når man står ved en forlengst revet klopp i villmarka. Eller når man omhyggelig har lagt ruten slik at man skal krysse en elv på et våd som man har funnet måtte være grunt, smalt og luggumt efter kartet, men som viser seg å være bredt og djupt og jævli. «Hvor naturen og kartet ikke stemmer overens, bør man fortrinnsvis holde seg til den første», sies det å ha stått i Blåboka i gamle dager.

Forfatteren begrunnende kartets mysterier

Helge Foss.

Inn til det ukjendte eventyr.

Det er i slike skjebnester at man ser ned i venstre hjørnet, merker seg årstallet, sukker og sier til seg selv: «Han var jo bare et menneske han også — som deg.» Da er man straks, selv med muligheten for en fuktig natt ute, inne på en ny tankebane: Forholdet mellom karttegneren og kartet. Eller maleren og modellen. Eller beileren og den skjønne.

Den fellen man vanligvis går i, er at man ikke ser på utgivelsesåret og revisjonene først, og innretter sin tankegang derefter. Vi er nemlig i løpet av noen få, korte år blitt så vant med nøyaktige, minutiøst detaljerte kart, at vi har glemt hvordan kart kan være. Fly, foto og maskiner har gjort kartverket så nøyaktig, at det nesten har blitt følelsesløst.

Modellen, den tilbedte, naturen, er blitt så fullkommen at det er kompleksskapende. Eller med en litt annen vri i tidens ånd: Naturen er blitt strippet også for sitt syvende slør og har ikke flere hemmeligheter for beileren. Som så meget annet i vår tid, fra Eva til fru Luna.

Så langt fra å være konservativ! Reaksjonær, vil mange si. Et kart kan selvsagt aldri bli godt nok. Helst skulle det også kunne

varsle tydelig hvis man gikk feil. Men det ville jo være som å gå fra tilbedelsen direkte inn i et gammelt vaneekteskap.

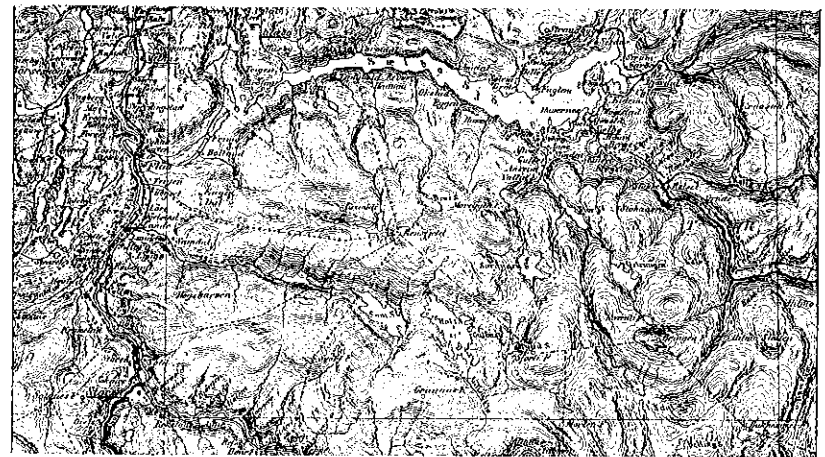
Noe kan man imidlertid gjøre for å holde på charmen fra den gang verden var ung. Den gang da «dine brune øyne lover mer, enn jeg av dine leber ser». Den gang da man gikk orientering i lauparsko og æppelknickers. **MAN KAN GÅ PÅ GAMLE KART!**

Det er en kjent sak at kjærlighetsbarn er vakrere enn andre barn. Slik er det med karter også. Enkelte kart er vakrere enn andre, de er preget av sin tilblivelse. Men felles for alle gamle kart er at de har en sterk personlighet.

Man bør være litt av en psykolog hvis man skal ha den rette glede av å gå på gamle kart. Psykiater, vil kanskje noen si, men det skal vi komme tilbake til siden. Under alle omstendigheter er det visse retningslinjer man må følge. Først og fremst må man forvise seg om hvem karttegneren var, hans alder, helbredstilstand, økonomi og fordøyelse.

Enkelte vil kanskje smile over dette, men hør nå: Alderen er viktig fordi en noe mere tilårskommen herre må forutsettes å ha mere erfaring. Høyst sannsynlig har han tegnet kart før, og har gjort sine kåteste sprett og mest elementære feil på andre kartverk. Dette må man gå ut fra han har lært av. Derfor er alderen viktig.

Det var ikke i utmarka at lykken lå. Vanskelig terreng avspeiles i pennen.

Auetets Inndeling :			
4 Fagdistrier	53 Sorenskriverier	23 Herreder	203 Prestegjeld
Strände og Skelbo	Strände og Skelbo	Stränden	Stränden
		Skelbo	Skelbo
		Klebo	Klebo
		Bynesset	Bynesset
		Badvigen	
		Börven	Börven
		Leimsvenden	
		Melhus	Melhus
		Hölandet	
		Haug	
Guldalen	Guldalen	Stören	Stören
		Soknedalen	
		Siggvaas	
		Hollunden	Hollunden
		Aulen	
		Röras	Röras
Örkedalen	Örkedalen	Örkedalen	Örkedalen
		Meltdalen	
		Kennebo	Kennebo
		Opdal	Opdal
		Henne	Henne
Fosen	Fosen	Hiltøren	Hiltøren
		Stadsbygden	Stadsbygden
		Rivoren	
		Örlandet	Örlandet
		Bjuggen	Bjuggen
		Aufforden	Aufforden
Björnæs	Björnæs		

Tegnforklaring :

- ⊙ Byer
- * Hovedkirker
- + Annokirker
- Gaarde
- x Jernbanestationer
- ! Skydstationer
- Jernbane
- Offentlige Veie
- Rinderveie
- + + + + + Riggsgrenser
- o o o o o Riggsgrenser
- o o o o o Amtsgrenser
- Fagdistriktsgrenser
- Prestegjeldsgrenser
- Herredsgrenser

30

Kartet gir opplysning om så mangt.

Helbredstilstanden er bortimot avgjørende. En veltrenet mann i sine beste år vil høyst sannsynlig ha trengt helt inn i terrenget, inn i de svarteste bekkadaler og de djupeste raviner. En mere kortpustet, utrenet herre vil bare ta en oversikt over terrenget fra et gunstig sted og si til seg selv: «Det der har jeg da sett så mange ganger før». Så vil han tegne det som han mener er sin erfaring, slik som han mener at slike bekkadaler bør være. Men som de sjelden er. Oppdager du! Derfor er helbredstilstanden viktig.

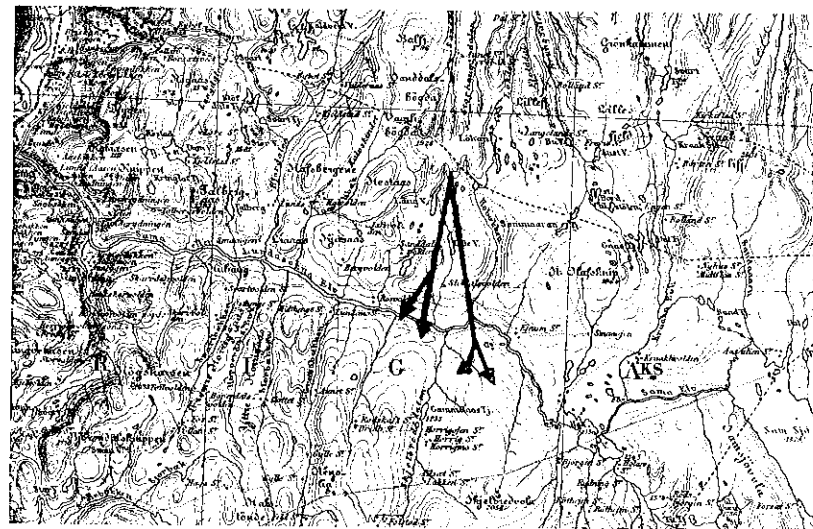
Men økonomi da? Meget, meget enkelt! En mann i kartverket kan man gå ut fra var av storbonde- eller skogeierfamilie. Høyst sannsynlig annen sønn, antagelig med en liten, arvet formue. (Det siste ga respekt for eiendomsretten.) Den eldste sønn arvet gården eller skogen, så han hadde altså ikke behov for å gå inn i kartverket. Men den nest eldste gutten, det er altså vår mann.

Hvis han var bondesønn, da ble kartene over breibygdta særdeles nøyaktig. Der var jo hver en liten jordlapp kjent gjennom manghundreårige tetter og nabokrangel, så de skulle ingen ta ham. Nå er det bare det å bemerke, at det ikke er i breibygdta vår vandring går. Det er på skjulte stier og i dække daler — altså er det skogeiersønnen vi må satse på.

Da skal man være klar over at han er mere opptatt av bonitetsgrenser og vass-syk mark og hederlig, norsk misunnelse til bror sin, enn å ta vare på oss i utkantstrøkene. Så det blir nok småbrukeren og husmannen som vi er mest i slekt med. Det folket som dro til Amerika for å slippe unna bondehøvdingen og jorddrottene. Men som lengtet så hardt til landet der hjemme, til klokkeklangen fra dalen, til den småsteinete stien, til den skrinne seterjorda, at han reiste hjem igjen. Og gikk inn i kartverket. Og ble karttegnere. Det er vår mann. Det er ELSKEREN! Derfor er økonomien viktig.

Men fordøyelsen da? Smil ikke, alt har sin forklaring. Karttegneren er stort sett som andre mennesker, bare litt mere sådan. Han lever et anstrengende liv. Han krabber opp på høye fjell, og han klatrer ned igjen, det ene etter det andre. Han lever et liv i utmark, uker igjennom. Når han etter dagens møye kommer tilbake til teltet

Godt eksempel på ordensfølelse og sans for symmetri hos karttegneren.

Utsøkt eksempel på kart med sterk personlighet. Bemerke tegnerens sikre hånd og vel rengjorte tusj penn i høydetegningen, opplagt et formiddagsarbeide.

er han mektig sulten. Han lager seg en duraberlig middag. Men han er like tørst som han er sulten. Så han tar seg en duraberlig dram også. Alle ville gjort det samme. Og en dram i den andre foten. Og en til. For å sove på. Men slike skogsdrammer er store. Det merkes om morran, Litt urven. Uopplagt. Det merkes på kartet. Derfor er fordøyelsen viktig.

Dette er bare noen av de første, enkle grunnsetninger for å gå på gamle kart. Den avanserte vandreren vil trenge helt inn i karttegnerens sjel. Det er her psykiatrien er en mektig hjelp. Det fører for langt i en slik, innledende analyse.

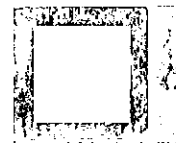
Men kart og kart, fru Blom. Her er bare nevnt Melhus-kartet, et vanlig rektangelkart fra århundreskiftet med endel revisjoner og korreksjoner i marken. Med sterk personlighet frem til 1928. Siden blir det bare elendighet og nøyaktighet som med alle de andre.

Det finnes flere, både rektangelkart, fylkeskart og amtskart. For ikke å snakke om croquis'er. De siste er for de meget viderekomne. Her må man være i besittelse av dybdepsykologi og auto-suggesiton for å trenge frem i lendet på tilfredsstillende måte.

Man må imidlertid vokte seg for å drive det for langt. Jeg hadde en venn som var bitt av ideen at han seilte sin båt over Hustadvika etter K.N.A.'s Veibok av 1923. Det bør man ikke gjøre, det er å gå for vidt.

Man må imidlertid være klar over at lykken sjelden ligger ved den slagne landveie. Det er ikke den letteste veien som fører til stjernene. Det er heller ikke den som gir den varige opplevelsen.

Dette er et forsøk på å slå et slag for å gå på gamle kart. Når man først har gjort det én gang, vil det bli en besettelse. Det er alltid historien om den evige trekant: Vandreren, maleren og modellen. Særlig den siste. God tur!

Udgiwet af den geografiske Opmaaling 1878

Ann. Tællene paa Haaret betegne Dybdene i Fæne. Højdetal paa Indsjøer og Vande staa i Parentes og angive, ligesom Højdetal paa Land. Højden over Haaret i norske Fod.

Kontur og Skrift af H. T. Bjørnstad. Situationen af R. Pedersen

Ann. Højdereholdene ere fremstillede ved Hjælp af horisontale/vandrette/Kurver. Mellem to og to af disse er den vertikale/ lodrette/ Afstand lig 100 Fod.

Lurt å følge kartet

HARALD HAMMER.

«Den korteste vei mellom to punkter er den rette linje», fortalte en skolelærer meg. Han skulle ha forsøkt seg på turen fra Breiskaret til Trollheimshytta! Vi forsøkte å gå etter kompasset, dessverre rotet vi oss 1 cm. på kartet øst for toppen av Nonshaugen.

Hvis leseren kikker på kartet (mangler du kart får du kjøpt et på turistforeningens kontor), skulle det være unødvendig å berette om hvordan vi kleiv og rotet østenom Nonshaugen og Bosvasshøgda. Selv sauene lurte vel på hvilke tullinger som beveget seg på deres beiteområder. De lå allerede i rettsak mot reinen, nå skulle de også få tobente kryp dit. Saueflokket ble mer og mer nærgående, men vi hadde heldigvis en pose salt i sekken, og da vi la litt salt på en stein, opphørte all interesse for oss. Det ble en drøy tur i uvei-